

ІСТОРІЯ ДІЯЛЬНОСТІ відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

До 2007 р. в Інституті педагогіки і психології професійної освіти АПН України (у подальшому – Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України) функціонував відділ дидактики професійної освіти. У подальшому його було перейменовано на відділ андрагогіки. Власне відділ андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України створено 3 квітня 2007 р. відповідно до постанови Президії НАПН України (Наказ Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України № 88-к від 03 квітня 2007 р.; постанова Президії НАПН України «Про затвердження назв відділів і структури Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України» №1-7/3-88 від 28 березня 2007 р.) з метою проведення фундаментальних і прикладних досліджень, спрямованих на розв'язання актуальних теоретико-методологічних і методичних проблем освіти дорослих. У 2016 р. штат працівників відділу андрагогіки було розширено унаслідок реорганізації відділу розвитку педагогічної культури дорослих ІПООД НАПН України шляхом об'єднання двох відділів.

Першим завідувачем відділу, починаючи з 1971 р., була **Дубинчук Олена Степанівна**, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник.

У різні роки відділ очолювали:

Головко Людмила Степанівна, кандидат економічних наук, доцент;

Ковальчук Ера Михайлівна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник (січень 1997 – березень 2000 рр.);

Радкевич Валентина Олександрівна, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України (квітень 2000 – березень 2008 рр.);

Лук'янова Лариса Борисівна, доктор педагогічних наук, професор (квітень 2008 – січень 2015 рр.);

Аніщенко Олена Валеріївна, доктор педагогічних наук, професор (лютий 2015 р. і донині).

У різні роки у відділі працювали знані в Україні та за її межами педагоги. На посаді головного наукового співробітника відділу працював дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України **Гончаренко Семен Устимович** (1928 – 2013). Семен Устимович – видатний вчений-енциклопедист, дидакт, гуманіст, фахівець у галузі загальної педагогіки й методики навчання фізики, фундатор і лідер наукових шкіл з проблем гуманізації і фундаменталізації освіти, інтегративного підходу до формування в молоді сучасної наукової картини світу. Досліджував методологічні проблеми педагогіки, формування методологічної культури педагога, формування наукової картини світу у дорослих, дидактичний аспект освіти дорослих. Автор численних концепцій, монографій, словників, довідників, підручників, навчальних і методичних праць, науково-популярних книг та ін.

На посаді головного наукового співробітника відділу працювала доктор педагогічних наук, професор **Лактіонова Галина Михайлівна** (1952 – 2016). Галина Михайлівна – відомий вчений і громадський діяч, ініціатор багатьох освітніх і просвітницьких інновацій, серед яких – конкурс науково-методичних, методичних розробок, програм, проектів, есе «РАЗОМ! Партнерство навчальних, культурно-освітніх закладів, соціальних служб і родин». Досліджувала питання розвитку щасливої особистості, усвідомленого батьківства, неформальної освіти, просвіти батьків і членів родин. Її науково-педагогічна, громадська діяльність була тісно пов'язана як з академічними науково-дослідними установами, так і з численними закладами культури, формальної і неформальної освіти, соціальними службами, громадськими організаціями з усіх регіонів України.

Упродовж 2008 – 2013 рр. у відділі працювала заслужений діяч науки і техніки України, дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор **Ничкало Нелля Григорівна**. Нелля Григорівна – непересічний дослідник актуальних питань неперервної освіти, знаний фахівець з теорії, історії і методики професійної освіти, філософії освіти, професійної педагогіки, освіти дорослих, становлення особистості фахівця у системі неперервної освіти, порівняльної педагогіки та інших галузей, керівник наукових шкіл з

порівняльно-педагогічних досліджень в освіті дорослих і професійній освіті. фундаментальним дослідженням з проблем. У відділі андрагогіки науковець досліджувала проблеми освіти дорослих у порівняльно-педагогічних дослідженнях, міждисциплінарні основи розвитку освіти дорослих (на прикладі психопедагогіки праці).

Від початку створення Інституту у відділі на різних посадах працювала заслужений діяч науки і техніки України, член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор **Лук'янова Лариса Борисівна**, яка пройшла шлях від старшого наукового співробітника, завідувача відділу до директора Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. Її наукові пошуки спрямовано на дослідження проблем професійної освіти і освіти дорослих як складової навчання впродовж життя, теорії і практики формування екологічної свідомості учнівської молоді й дорослого населення на індивідуальному й суспільному рівнях. Науковець є розробником «Концепції освіти дорослих в Україні», автором аналітичних праць щодо зарубіжного досвіду законодавчого забезпечення освіти дорослих.

У 2000 – 2010 рр. на посадах завідувача, провідного наукового співробітника відділу працювала дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор **Радкевич Валентина Олександрівна**. Валентина Олександрівна – визнаний науковець у галузі теорії і методики професійної освіти, розробник освітніх і професійних стандартів, інноваційних технологій підготовки кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів у професійних навчальних закладах і на виробництві з урахуванням компетентнісного, андрагогічного, суб'єкт-суб'єктного, діяльнісного та особистісно-розвивального підходів, автором методик професійного навчання майбутніх фахівців художніх промислів і ремесел, розробником науково-методичного забезпечення професійної підготовки кваліфікованих робітників.

Упродовж 2008 – 2014 рр. у відділі працювала член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, доцент **Щербак Ольга Іванівна**. Ольга Іванівна – відомий дослідник проблем професійної педагогіки й підготовки педагогічних кадрів для професійної школи. Науковцем обґрунтовано концептуальні підходи до підготовки педагогічних кадрів у системі багатоступеневої освіти, упроваджено інноваційні технології навчання в практику професійно-технічних навчальних закладів, розроблено й реалізовано концепцію професійно-педагогічного коледжу як вищого навчального закладу II рівня акредитації. У відділі андрагогіки науковець досліджувала концептуальні засади підготовки педагогічного персоналу для професійного навчання на виробництві, андрагогічні тзасади теорії і практики підготовки та підвищення кваліфікації педагога професійного навчання.

У відділі упродовж останніх десяти років працювали знані в Україні науковці: проф. Сігаєва Лариса Євгеніївна, проф. Лозовецька Валентина Терентіївна, ст. н. сп. Баніт Ольга Василівна, ст. н. с. Василенко Олена Вікторівна, ст. н. сп. Дорошенко Надія Іванівна, ст. н. сп. Носаченко Ірина Марківна, ст. н. сп. Скульська Віолетта Євгеніївна, ст. н. сп. Філатова Лариса Миколаївна, н. сп. Аніщенко Володимир Максимович, н. сп. Самко Алла Миколаївна. На посадах лаборантів працювали Зінченко Юлія, Драган Тетяна.

До 2010 р. співробітниками відділу було здійснено теоретико-методологічне обґрунтування змісту професійної освіти, технологій і методик навчання майбутніх фахівців, проектування державних стандартів з професій і спеціальностей, теоретичне і методичне обґрунтування організації професійної підготовки висококваліфікованих робітників і молодших спеціалістів для різних галузей виробництва, розроблено концептуальні положення розвитку професійної освіти в Україні, навчально-методичне забезпечення теоретичного і виробничого навчання кваліфікованих робітників для різних галузей економіки та ін.

Починаючи з 2011 р. співробітниками відділу андрагогіки здійснюється розроблення теоретичних, методологічних, методичних засад розвитку освіти дорослих в умовах формальної і неформальної освіти, особистісного й професійного розвитку різних категорій дорослого населення. Науковці поєднують науково-дослідну роботу з практичною діяльністю у вищих навчальних закладах, закладах післядипломної освіти, надають консультації викладачам навчальних закладів різних типів, педагогічному персоналу центрів освіти дорослих та інших інституцій неформальної освіти, розробляють і проводять тренінги для різних категорій дорослих, здійснюють рецензування рукописів наукових, навчальних, методичних та інших праць.

За результатами досліджень з тем НДР «Теорія і практика професійного навчання дорослого населення у ПТНЗ і на виробництві» (2008 – 2010), «Теоретико-методологічні і методичні засади освіти дорослих» (2011 – 2013), «Теорія і практика особистісного і професійного розвитку дорослого населення» (2014 – 2016) науковцями відділу опубліковано 8 монографій («Теорія і практика професійного навчання дорослих у ПТНЗ і на виробництві», «Проектування процесу професійного навчання у закладах профтехосвіти», «Теорія і практика професійного навчання дорослих у ПТНЗ і на виробництві» (2010); «Освіта дорослих: теоретичні і методологічні засади» (2012); «Професійне навчання дорослого населення: теоретико-методологічні засади», «Формування наукової картини світу у дорослих» (2013); «Особистісний і професійний розвиток дорослих: теорія і практика», «Підготовка педагогічного персоналу для роботи з дорослими: теоретичний і методичний аспекти» (2016); 7 посібників («Гендерні дослідження у педагогічній науці та практиці» (2008); «Екологічна компетентність майбутніх фахівців», «Екологія: лабораторний практикум» (2009); «Дидактичні засади професійного навчання дорослого населення», «Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям» (2010); «Сучасні технології освіти дорослих» (2013); «Особистісний розвиток дорослих у неперервній професійній освіті» (2016); термінологічний словник «Освіта дорослих: колективний» (2014); методичні рекомендації «Методичні засади підвищення графічної грамотності робітників за кредитно-модульною системою» (2013); концепції («Концепція освіти дорослих в Україні» (2011); понад 350 статей і тез, а також підготовлено до друку й видано іншу наукову і навчально-виробничу продукцію. Основні результати НДР впроваджено в освітній процес вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації, інститутів післядипломної освіти, навчально-виховний процес ПТНЗ, загальноосвітніх навчальних закладів.

Упродовж 2014 – 2016 рр. відділ співпрацював з Львівським університетом безпеки життєдіяльності, Мелітопольським державним педагогічним університетом імені Богдана Хмельницького, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Інститутом підготовки кадрів державної служби зайнятості України, Київським професійно-педагогічним коледжем імені Антона Макаренка, ДНЗ «Київське регіональне вище професійне училище будівництва».

У рамках співпраці з Мелітопольським державним педагогічним університетом імені Богдана Хмельницького (2014 – 2017 рр.) у МДПУ імені Б. Хмельницького на початку 2015 р. спільно з відділом андрагогіки ІПООД НАПН України створено перший в Україні (на базі вищого педагогічного навчального закладу) Науково-методичний центр освіти дорослих. Діяльність центру спрямовувалася на проведення фундаментальних і прикладних досліджень з проблем освіти різних категорій дорослого населення в контексті соціально-економічних процесів, які відбуваються в Україні, а також підвищення ефективності підготовки різних категорій дорослих і впровадження результатів досліджень у практику.

У рамках співробітництва з вечірньою (змінною) школою III ступеня № 18 Деснянського району м. Києва (2015 – 2016 рр.) на базі школи спільно з відділом андрагогіки у жовтні 2015 р. створено Центр освіти дорослих – Народну школу. Діяльність Центру спрямовувалася на неформальне навчання різних категорій дорослих (надання освітніх послуг дорослим відповідно до їхніх індивідуальних культурно-освітніх потреб).

Налагоджено творчу співпрацю у галузі неформальної освіти дорослих, обмін педагогічним досвідом між відділом андрагогіки й Історично-мистецьким центром (ІМЦ) «Стара Школа» (с. Тарасівка, Києво-Святошинський район м. Києва), Клубом для людей третього віку «Друга молодість» (м. Ірпінь, Київська обл.), а також швейним підприємством «Альвіна», недержавними громадськими організаціями м. Нікополя (Дніпропетровська обл.) та ін. З 2015 р. відділ співпрацює з ГС «Українська Асоціація освіти дорослих», головою правління якої є д. пед. н., проф. Лук'янова Л.Б., а заступником – д. екон. н. Петрушенко Ю.М. (<http://www.uaod.org.ua>), з 2016 р. – ГО «Українська асоціація міст, що навчаються» (голова правління – д. пед. н. Прийма С.М.) <http://ualc.org.ua/>.

У 2014 р. започатковано співпрацю з DVV International – Інститутом з Міжнародного Співробітництва Німецької Асоціації Народних Університетів (Deutscher Volkshochschulverband e.V, DVV). Таке співробітництво уможливило проведення масштабного міжнародного Форуму «Європейський Союз – Україна: освіта дорослих» (листопад 2014 р., м. Київ; <http://lib.iitta.gov.ua/106515/>), Міжнародних Днів освіти дорослих на Львівщині (жовтень 2015 р., міста і села Львівської обл.), Міжнародних Днів освіти дорослих у

Запорізькій області (жовтень 2016 р., м. Запоріжжя, м. Мелітополь), а також участь співробітників відділу у різнопланових проектах, тренінгових програмах з громадянської освіти дорослих та удосконалення андрагогічної компетентності педагогічного персоналу.

Починаючи з 2009 р. відділом андрагогіки ініційовано проведення Всеукраїнських педагогічних читань, присвячених пам'яті видатного вченого-педагога Олени Степанівни Дубинчук, яка була першим завідувачем відділу з тодішньою назвою «відділ дидактики професійної освіти».

З 2013 р. відділом проводяться Всеукраїнські педагогічні читання, присвячені пам'яті видатного вченого-педагога, академіка Семена Устимовича Гончаренка.

З 2009 р. відділом видається фахове видання України з педагогічних наук – збірник наукових праць «Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи» (гол. ред. – проф. Л.Б. Лук'янова, заступник гол. ред. – проф. О.В. Аніщенко). У збірнику висвітлюються результати наукових досліджень з теоретичних, методологічних і методичних проблем освіти дорослих, зокрема змісту, напрямів, історії, порівняльного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду її розвитку. Архів номерів збірника (2009 – 2017 рр.) розміщено за посиланням: <http://ipood.com.ua/adult-education-theory-experience-perspectives/>. Видання індексується Google Scholar (Google Scholar профіль: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=f0VUgP4AAAAJ&hl=en>).

З 2015 р. за підтримки Представництва DVV International в Україні започатковано видання журналу «Територія успіху» (гол. ред. – проф. Л.Б. Лук'янова) як практико орієнтованого додатку до збірника наукових праць «Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи».

Співробітники відділу є розробниками і викладачами тематичних модулів освітньо-наукової програми для підготовки докторів філософії у галузі 01 «Освіта / педагогіка» за спеціальністю 011 «Науки про освіту» в ІПООД НАПН України. Вони також розробляють і проводять різні за тематикою тренінги для педагогів та інших категорій дорослих.

Серед перспективних напрямів науково-педагогічних пошуків відділу андрагогіки – розширення мережі центрів освіти дорослих, а також центрів неформальної освіти для дітей, молоді та різних категорій дорослих, співпраця з університетами третього віку, розроблення науково-методичного забезпечення освіти дорослих в Україні, подальше впровадження Концепції розвитку освіти дорослих в Україні (автор – проф. Л.Б. Лук'янова).

При підготовці матеріалу використано видання:

Інститут педагогіки і психології професійної освіти Академії педагогічних наук України: Інформаційне видання, присвячене десятиріччю з дня створення / За ред. І.А. Зязюна, Н.Г. Ничкало; укл.: Г.М. Цибульська, В.В. Рибалка, І.В. Турчина. – К., 2003. – 34 с.

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих Академії педагогічних наук України: Інформаційне видання до 15-ої річниці з дня створення / За заг. ред. І.А. Зязюна, Н.Г. Ничкало; уклад. Н.Г. Ничкало, О.М. Боровік. – К.: Богданова А.М., 2008. – 32 с.